

Νεωτερικότητα
Μετανεωτερικότητα

Την περίοδο της μετανεωτερικότητας,
στον δυτικό κόσμο, κυριαρχεί στη μεν
πολιτική κοινωνία
ο νεοφιλελευθερισμός, στη δε
κοινωνία των πολιτών η
μεταδομιστική θεώρηση του κόσμου.

Νεωτερικότητα

“βιομηχανική” κοινωνία
(1750-1950)

Τα χαρακτηριστικά της περιόδου σε τέσσερις διακριτές περιοχές

- Κοινωνία
- Επιστήμη - τεχνολογία
- Φιλοσοφία
- Τέχνες

<p>ΚΟΙΝΩΝΙΑ 1750-1850</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μεταποικιακή βιομηχανία, συγκέντρωση πληθ. στις πόλεις, πρωτοβιομηχανική κοινωνία (17ος) • αστικές επαναστάσεις, Γαλλική επανάσταση, Μοντεσκίε, Βολταίρος, Ρουσό, Ντιντερο/υλιστές/ Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου • πρώτη φάση βιομηχανικής περιόδου (μηχανοποίηση της παραγωγής) • Ουτοπικά ρεύματα 	<p>ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ-ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ 1750-1850</p> <ul style="list-style-type: none"> • Νεύτων (απόλυτος χώρος και χρόνος, ευκλείδεια γεωμετρία) • Laplace (απόλυτος ντετερμινισμός, μετρική) • επιστημονισμός, καθαρή επιστήμη, διαχωρισμός γραμμάτων κι επιστήμης • Monge (τεχνικό σχέδιο 1795, Geometrie descriptive) • 1800, ηλεκτρική μπαταρία • 1816, Stirling, πρώτος κινητήρας εσωτερικής καύσης • 1829, Mounier, οπλισμ. Σκυροδεμα • 1824, Aspdin, τσιμεντο Portland • Bolzano (το άπειρο τοποθετείται στον λογισμό και όχι στον Θεό) 	<p>ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ 1750-1850 (και τέχνες)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Διαφωτισμός • Kant, Η Κριτική του Καθαρού Λόγου. Ο λογος είναι αντιφατικός και διαλεκτικός. Ενοτητα (γενικότητα)-πολλαπλότητα (εξειδίκευση)-το Όλο και τα μέρη/νοηση και εμπειρία-αντικειμενικός ιδεαλισμός • Hegel, ιστορία-διαλεκτική-εξέλιξη/Φαινομενολογία του πνεύματος, νομοτέλεια • Ρομαντισμός <p>ΤΕΧΝΕΣ Ρεαλισμός, ρομαντισμός, νατουραλισμός</p>
<p>ΚΟΙΝΩΝΙΑ 1850-1950</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δεύτερη φάση βιομηχανικής περιόδου (αυτοματοποίηση, τειλορισμός/φορντισμός) • Αστικοποίηση, αστική φτώχεια • Οργάνωση του προλεταριάτου • Επαναστάσεις της εργατικής τάξης (1871 Παρισι κομμουνά), οικονομικές κρίσεις, πόλεμοι 	<p>ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ-ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ 1850-1950</p> <ul style="list-style-type: none"> • Einstein, θεωρία της σχετικότητας (χώρος, χρόνος και κίνηση ένα με την ύλη) • Cantor (θεωρία συνόλων) • Russel, Hilbert, μαθηματικός λογισμός • 1824, Carnot θερμοδυναμική • Clausius, 1822-88, entropia • 1900, Plank, κβαντα • Bohr, κβαντική θεωρία του ατομου • 1850, πρώτοι τυποί χαλυβα και ελεγχου της αντοχής τους • 1900, σκυροδεμα • Durkheim (Κοινωνιολογία) • Fechner (Πειραματική Ψυχολογία) • Freud (Ψυχανάλυση) 	<p>ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ 1850-1950 (και τέχνες)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ρομαντισμός • Μαρξισμός, ιστορικός υλισμός • νεοκαντιανισμός, ιδεαλισμός • Nietzsche • Boutroux, ενδεχομενικότητα • Kierkegaard, υποκειμενισμός/υπαρξισμός • Bergson • Proudhon, αναρχία • ρομαντισμός <p>ΤΕΧΝΕΣ Αντιαστικά ρεύματα στην τέχνη/λογοτεχνία (σουραλισμός-Breton, Aragon-, ντανταϊσμός, κονστρουκτιβισμός) Τεχνολογία και τέχνες (φουτουρισμός) Επιστήμες και τέχνες (κυβισμός)</p>

Κοινωνία 1750-1850

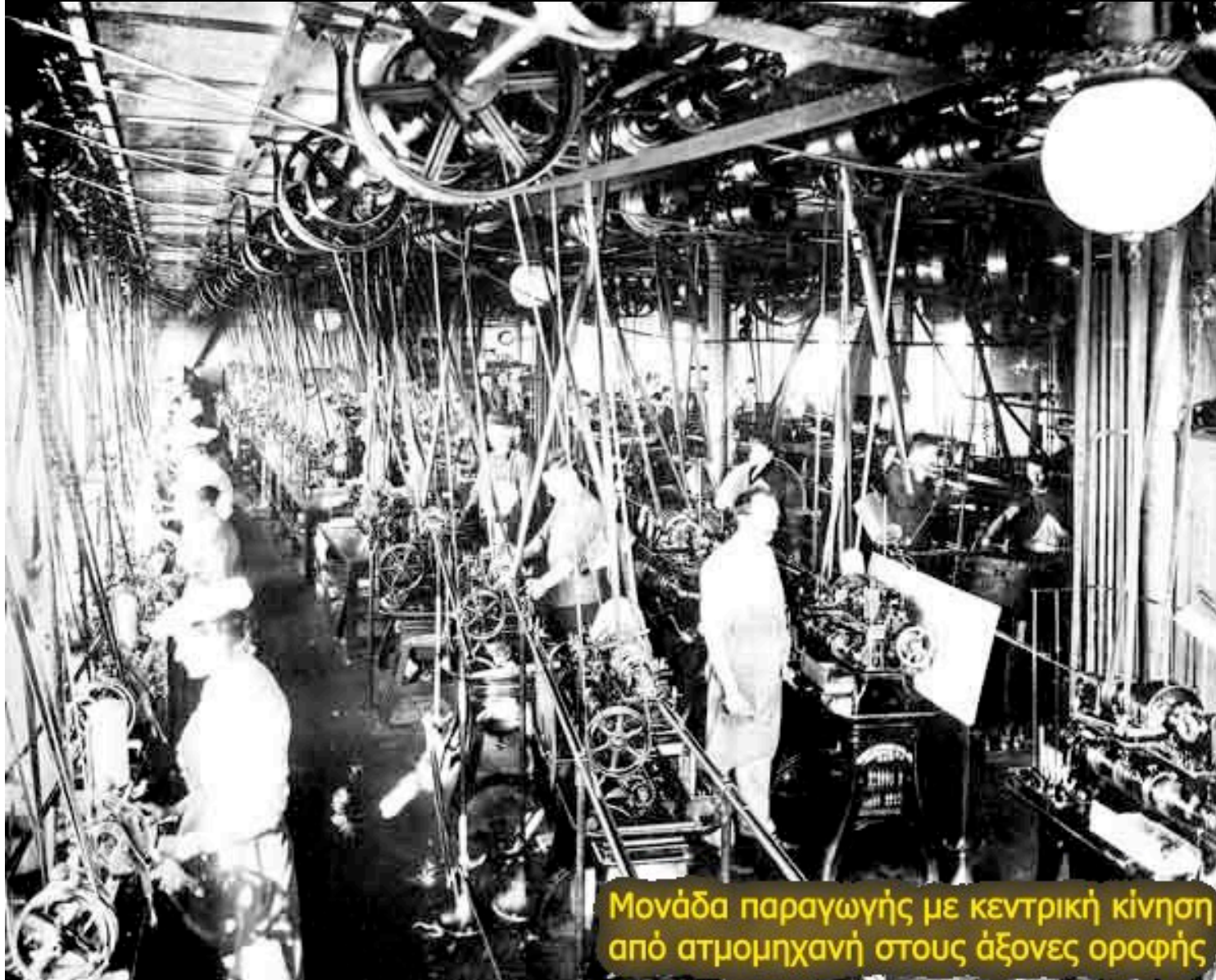
Τον 17ο αιώνα, η άνοδος της μεταποιητικής βιομηχανίας (πρωτο-βιομηχανία) δημιούργησε ανακατατάξεις στις κοινωνικές ιεραρχίες και τους συσχετισμούς. Επρόκειτο για την έναρξη μιας βιομηχανίας μεγάλης κλίμακας που λειτουργούσε σε καπιταλιστική βάση, δηλαδή βιομηχανίας που οργανώνονταν και ελέγχονταν από επιχειρηματίες που εξασφάλιζαν την αρχική επένδυση (Hall και Gieben, 2003).

Η άνοδος αυτών των επιχειρηματιών στον τομέα της παραγωγής ανήγγειλε την **κατάρρευση της ανεξάρτητης εργασιακής μονάδας του νοικοκυριού.**

Ήδη από τον **17ο αιώνα** ο πληθυσμός **συρρέει στις πόλεις** αναζητώντας εργασία στη μεταποίηση. Η νέα αυτή πραγματικότητα οδήγησε στην κατάρρευση των φεουδαρχικών κοινωνιών και στην **ανάδυση των βιομηχανικών.**

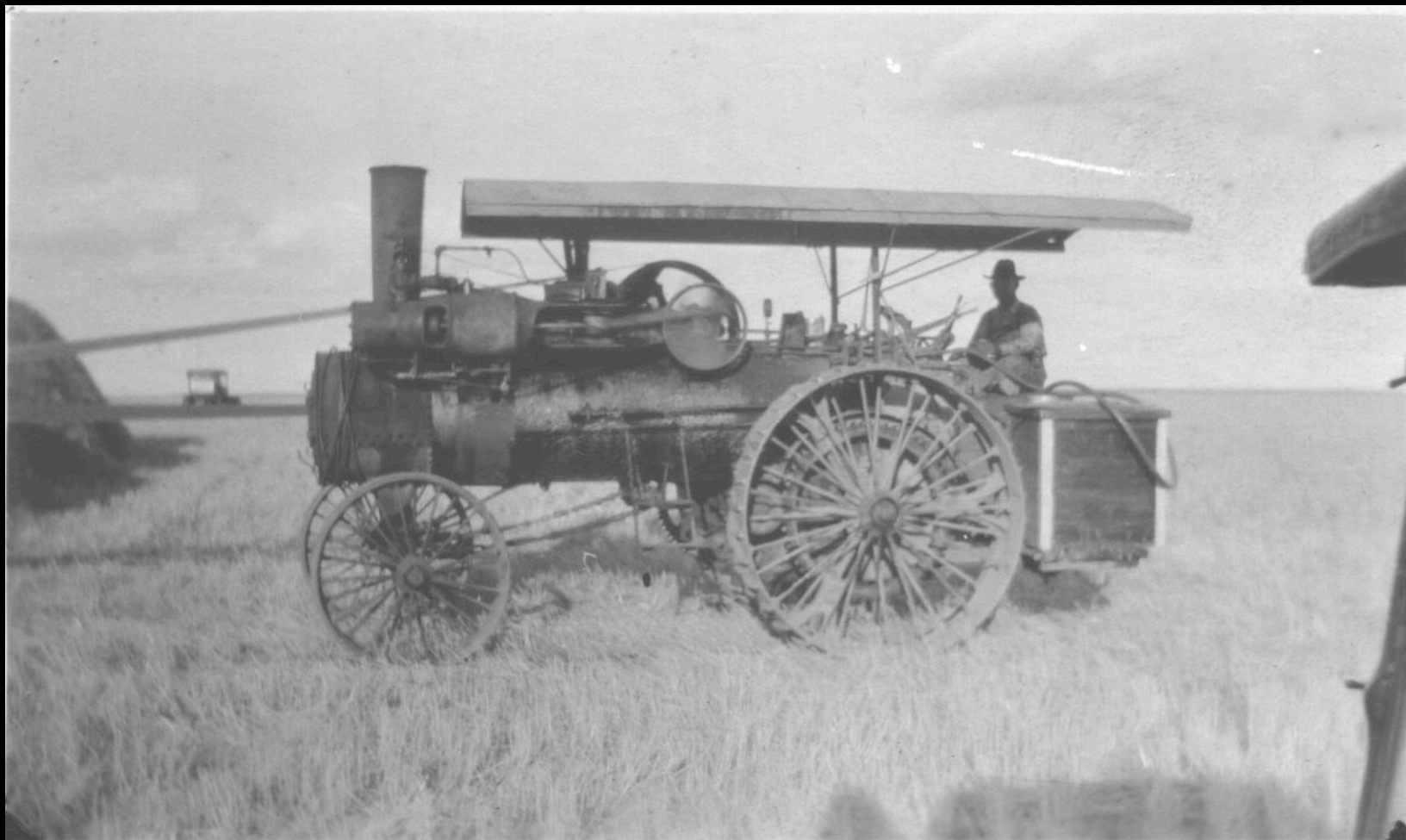
Καθοριστική ήταν η κατασκευή των **μηχανών** οι οποίες αντικατέστησαν την ανθρώπινη, ζωϊκή και φυσική (άνεμος, νερό) ενέργεια.

Μονάδα παραγωγής με κεντρική κίνηση από ατμομηχανή στους άξονες οροφής

First
machine age

Άλλα χαρακτηριστικά της βιομηχανικής κοινωνίας

- Αύξηση της κοινωνικής διαφοροποίησης στο επίπεδο της παραγωγής και της κοινωνικής δομής
- Αστικές επαναστάσεις
- Οργάνωση των κοινωνιών σε κράτη-έθνη
- Φιλελεύθερα συστήματα πολιτικής εξουσίας
(Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)

Επιστήμες 1750-1850

Η εποχή αυτή θα συνδεθεί με το κύρος που έδωσε στην επιστημονική γνώση. Οι εξελίξεις στα μαθηματικά, την φυσική και την τεχνολογία επιτρέπουν τη μέτρηση του πλανήτη Γη από την οποία προκύπτουν μέθοδοι και μονάδες μέτρησης που δεν βασίζονται στο ανθρώπινο σώμα και την κίνηση. Οι επιστημονικές επαναστάσεις ήδη από τον 17ο αιώνα καθιστούν την επιστημονική γνώση φορέα προόδου σύμφωνα με το πρόταγμα του Διαφωτισμού.

Ο Νεύτων (1643-1727) είναι ο κύριος δημιουργός τριών θεμελιωδών ερευνητικών περιοχών:

της **Μηχανικής** (μελέτη της κίνησης)

της **Ουράνιας Μηχανικής** (μελέτη της κίνησης των πλανητών)

της **Οπτικής** (μελέτη των νόμων διάδοσης του φωτός)

Η μηχανιστική κοσμοαντίληψη

Ο Νεύτων υποστήριζε ότι ίδιες αιτίες οδηγούν στα ίδια αποτελέσματα. Η νέα φυσική είναι **αιτιοκρατική** (απέκλειε την επέμβαση του Θεού στα κοσμικά φαινόμενα, αν και οι φορείς της δέχονταν την πράξη της δημιουργίας).

- Η ύλη αποτελείται από άτομα
- Τα υλικά σώματα κινούνται στο χώρο και στο χρόνο. Ο χώρος είναι ο άπειρος ευκλείδειος χώρος, με τη σταθερή μετρική του, επομένως ανεξάρτητος από την ύλη. Ο χρόνος είναι παγκόσμιος και ρέει ανεξάρτητα από τα γεγονότα.
- Τα φαινόμενα προκαλούνται από τις φυσικές δυνάμεις
- Οι φυσικοί νόμοι έχουν οντολογικό καθεστώς: εκφράζουν, στη γλώσσα των μαθηματικών, σχέσεις οι οποίες λειτουργούν στη φύση.
- Οι νόμοι της φυσικής έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα.

- Τα φυσικά φαινόμενα έχουν μηχανικό χαρακτήρα. Η γνώση των θέσεων και των ταχυτήτων των στοιχείων ενός φυσικού συστήματος επιτρέπουν την ασφαλή γνώση της εξέλιξής του.
- Η φυσική γνωρίζει τους πιθανοκρατικούς νόμους. Αλλά το τυχαίο θεωρείται προϊόν μερικής άγνοιας.
- Το σύμπαν είναι συνολικά μηχανή. Δηλαδή οι νόμοι που διέπουν την κίνηση του μικρότερου ατόμου και του μεγαλύτερου γαλαξία είναι μηχανικοί νόμοι.
- Οι φυσικοί νόμοι εκφράζονται με τη γλώσσα των μαθηματικών, επειδή το “βιβλίο της φύσης” είναι γραμμένο σ’αυτή τη γλώσσα.

Η μηχανιστική αντίληψη διαμορφώθηκε κατά τον 17ο αιώνα και κυριάρχησε μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα.

Ο **Laplace** (1749-1827) στο έργο του “Φιλοσοφικό δοκίμιο για τις πιθανότητες” επικαλείται την αρχή του **απόλυτου ντετερμινισμού**. Αν όλα τα δεδομένα ενός προβλήματος μπορούσαν να είναι γνωστά, η πρόβλεψη θα ήταν δυνατή.

Ο **Bolzano** (1781-1848) θα τοποθετήσει το **άπειρο στο πεδίο του λογισμού** και όχι στον Θεό. Το άπειρο δεν υπάρχει μόνο “δυνάμει” αλλά και “ενεργεία”, το άπειρο εκδηλώνεται ως πράξη.

Ο **Lamarck** (1744-1829), φυσιοδίφης, εκπονεί την πρώτη θετική θεωρία της **εξέλιξης των έμβιων όντων**. Η εξελισιοκρατία του εισάγει την ιστορικότητα στο έμβιο ον.

- 1764 περιστροφική κλωστική μηχανή
- 1784 ατμοκίνητος αργαλειός
- 1800 ηλεκτρική μπαταρία
- 1804 σιδηροδρομική γραμμή σε χυτοδιδερένιες ράγες
- 1816 πρώτος κινητήρας εσωτερικής καύσης
- 1824 τσιμέντο Portland/τεχνολογία σκυροδέματος
- 1829 οπλισμένο σκυρόδεμα/τεχνολογία σιδήρου

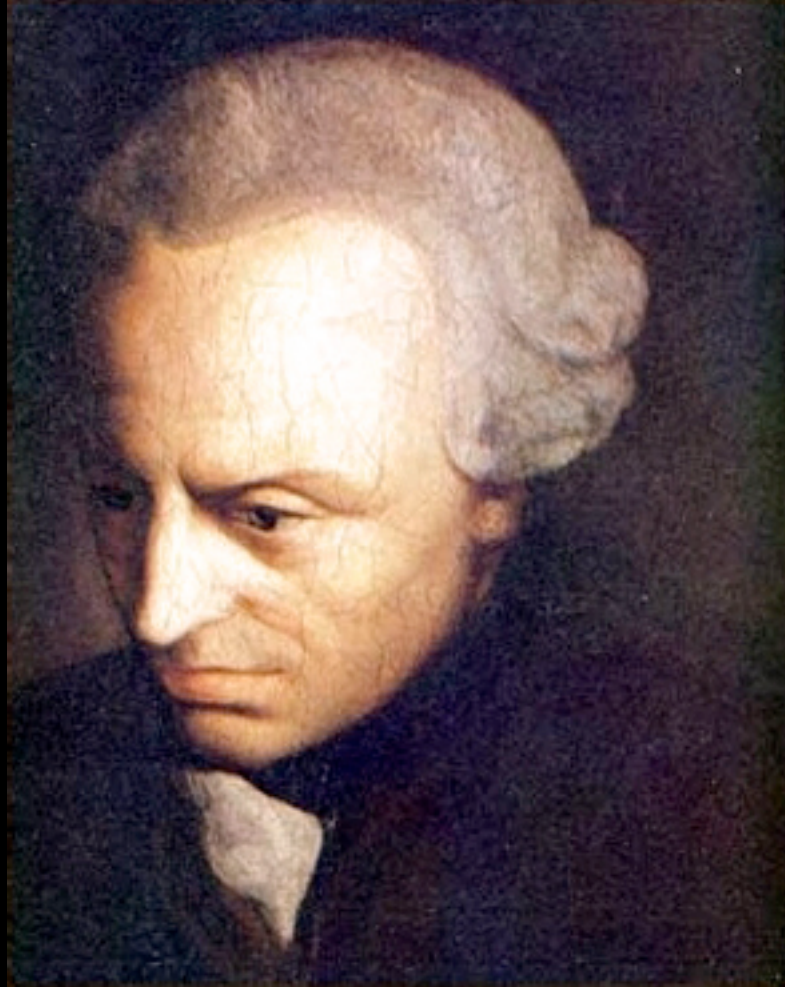
Φιλοσοφία 1750-1850

Από τις αρχές του 18ου έως τα μέσα του 19ου αιώνα: εικόνα ενός κόσμου σαφούς, απλού, βασισμένου στον Ορθό Λόγο χωρίς ωστόσο να αμφισβητεί τις παραδοσιακές αξίες της θρησκείας και την ύπαρξη ενός υπερβατικού όντος γενικότερα.

Η αστική κυρίαρχη τάξη εκείνης της εποχής θα συνδέσει το όνομά της με την **ιδέα του αρμονικού και νομοτελούς Όλου** “στους κόλπους του οποίου όλες οι συγκρούσεις αίρονται κατά τις επιταγές έλλογων υπέρτατων σκοπών. Το μέρος υπάρχει εντός του όλου και εκπληρώνει τον προορισμό του συμβάλλοντας στην αρμονική τελειότητα του όλου, όμως όχι αρνούμενο αλλά εκδιπλώνοντας τη δική του ατομικότητα.” (Κονδύλης, 2000)

- Διαφωτισμός - Ορθός Λόγος
- Kant - Η Κριτική του Καθαρού Λόγου
- Hegel - Φαινομενολογία του Πνεύματος

Kant

Hegel

THE
PHENOMENOLOGY
OF MIND

BY
G. W. F. HEGEL

TRANSLATED, WITH AN INTRODUCTION AND NOTES,

BY
J. B. BAILLIE

καὶ τοῦτο ἔργον ἐστὶ, τὸ ποιῆσαι ἐκ τῶν αὐτῶ γνωριμωτέρων
τὰ τῆ φύσει γνώριμα αὐτῶ γνώριμα.
καὶ ἐστὶν ἡ νόησις νόησεως νόησις.
ARISTOTLE, *Metaphysics*.

VOL. I

LONDON
SWAN SONNENSCHN & CO., LIMITED
NEW YORK: THE MACMILLAN COMPANY

1910

Κοινωνία 1850-1950

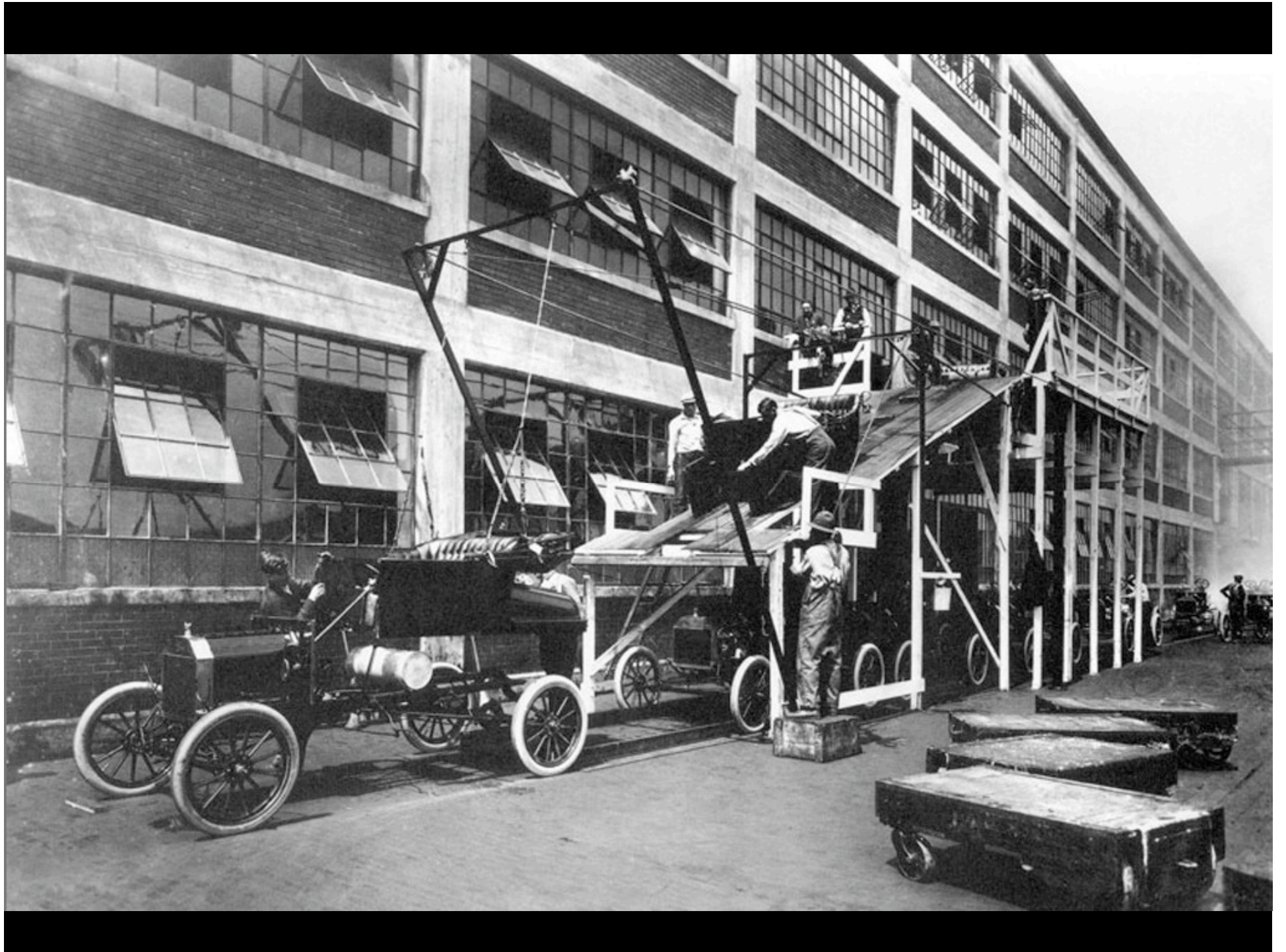
- Μετά την πρώτη εκβιομηχάνιση του 19ου αιώνα (first machine age) έχουμε τη δεύτερη τεχνολογική επανάσταση στις αρχές του 20ου αιώνα με χαρακτηριστικό την αυτοματοποίηση (φορδικό μοντέλο παραγωγής)
- Ο Ford βασίστηκε στη θεωρία του Taylor (scientific management-assembly line)

Henry
Ford

Γραμμή
παραγωγής

- Αστικοποίηση
- Αστική φτώχεια
- Οργάνωση του προλεταριάτου
- Επαναστάσεις της εργατικής τάξης
(παρισινή κομμούνα 1871, οκτωβριανή
επανάσταση 1917)

Την εικόνα της αστικής φτώχειας, της εξαθλίωσης και της εκμετάλλευσης, αλλά και τον μικροαστισμό δίνουν τα επιστημονικά έργα του **Engels** για την Αγγλία, των **Blanqui και Villerme** για την Γαλλία, τα μυθιστορήματα των **Hugo και Dickens, Flaubert και Zola**.

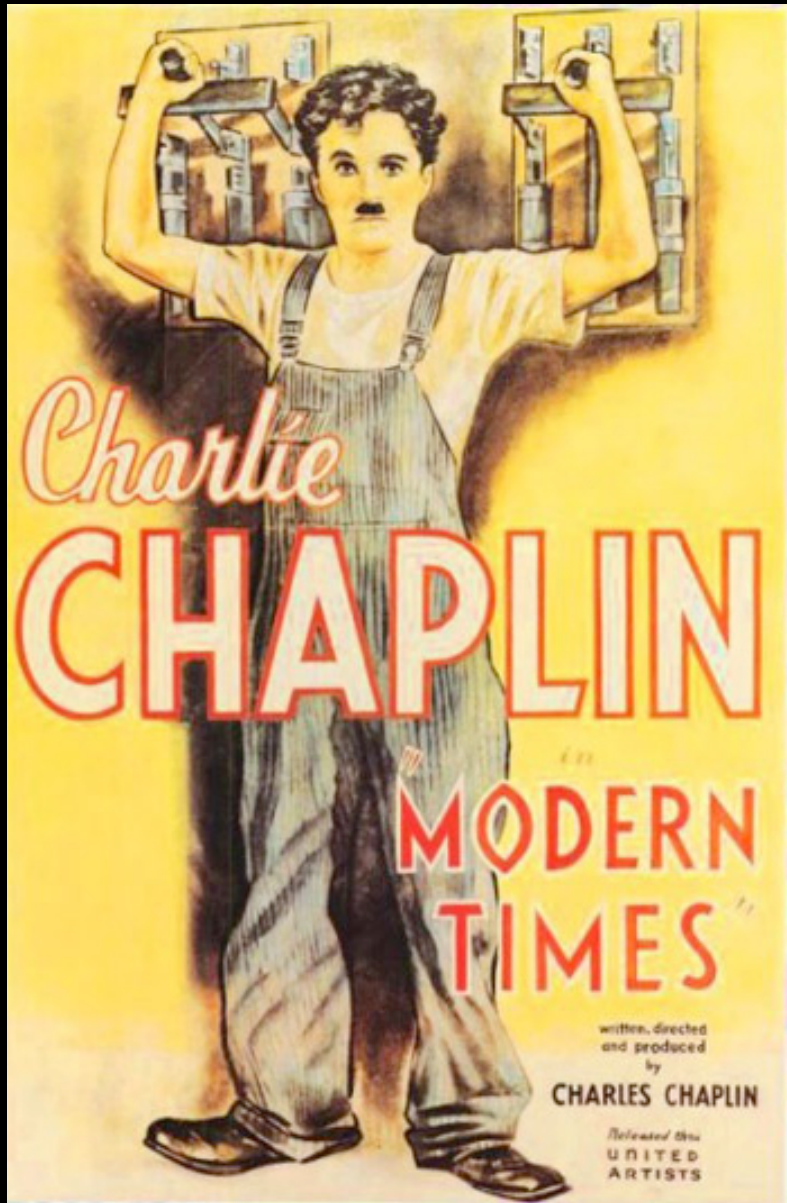

Charlie
Chaplin

The Kid

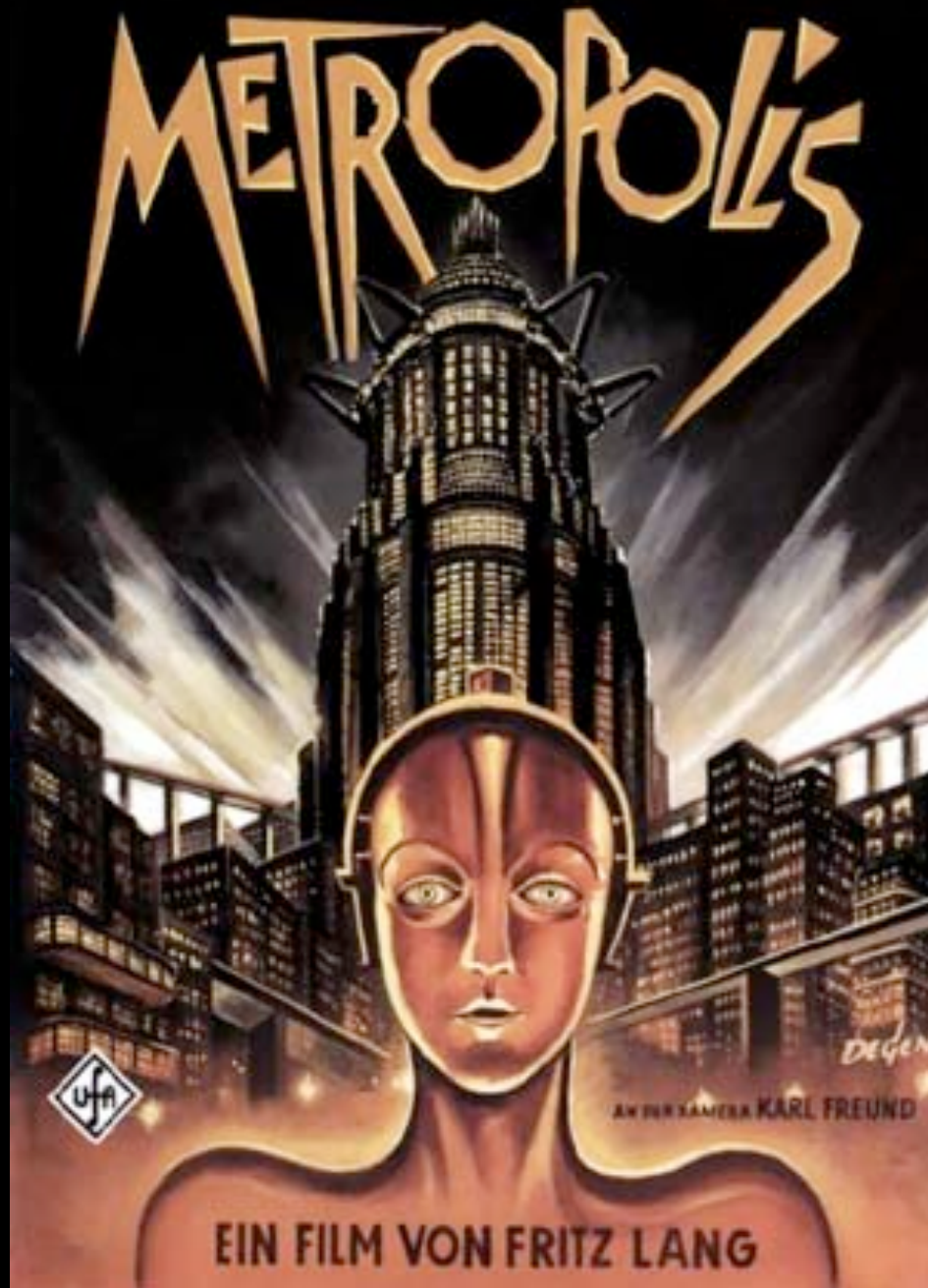

Charlie
CHAPLIN

MODERN
TIMES

written, directed
and produced
by
CHARLES CHAPLIN

Released thru
**UNITED
ARTISTS**

Fritz Lang

Επιστήμες-τεχνολογία 1850-1950

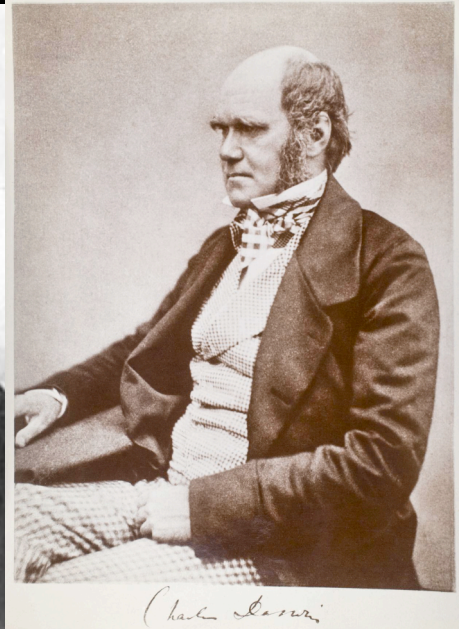
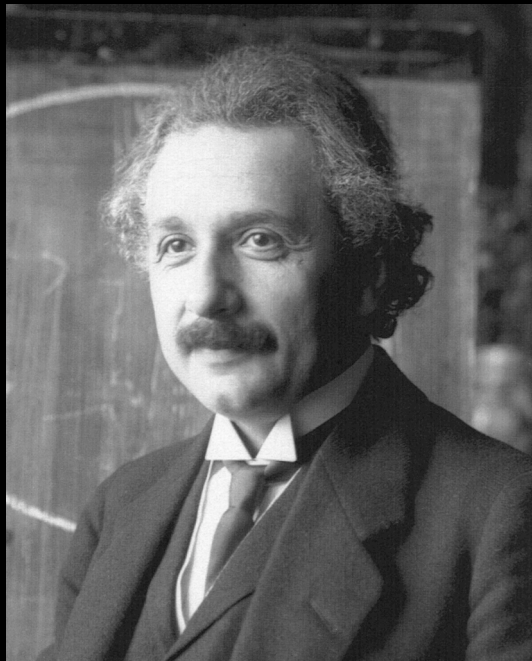
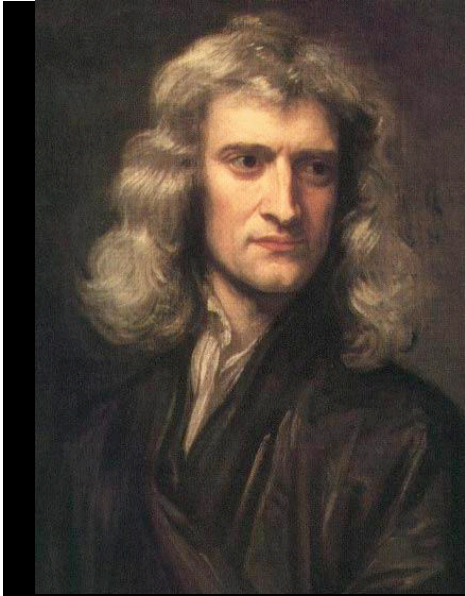
Η **σχετικότητα** (1905) αποτέλεσε τη διαλεκτική υπέρβαση του μηχανιστικού κοσμοειδώλου. Η κβαντική μηχανική αργότερα θα αναδείξει με τη σειρά της, την αναντιστοιχία αυτού του ειδώλου με τη φυσική πραγματικότητα (Μπιτσάκης, 2009).

Το 1916 ο Αϊνστάιν διατύπωσε τη γενική θεωρία της σχετικότητας. Η μηχανική και η ουράνια μηχανική είχαν διατυπωθεί στα πλαίσια ενός ευκλείδειου χώρου. Η γενική **θεωρία της σχετικότητας** διατυπώθηκε σε έναν χώρο Ρήμαν, δηλαδή ένα χώρο με μεταβλητή μετρική, οι γεωμετρικές ιδιότητες του οποίου καθορίζονται από την κατανομή της ύλης στον περιβάλλοντα χώρο. Η δυναμική του χώρου καθορίζεται από τα δυναμικά του πεδίου βαρύτητας, τα οποία με τη σειρά τους καθορίζονται από την κατανομή της ύλης.

Η θεωρία της σχετικότητας ανέδειξε την ενότητα του χώρου, του χρόνου και της κίνησης με την ύλη. Η γεωμετρία έπαυσε να είναι ανεξάρτητη από το περιεχόμενό της. Η γεωμετρία του Ρήμαν έγινε μία φυσική γεωμετρία σύμφωνη με τη δομή του χωρόχρονου: φυσική γεωμετρία και όχι γεωμετρία των “καθαρών” μορφών.

- Hilbert, Russel μαθηματικός λογισμός
- Clausius, θερμοδυναμική/εντροπία
- Plank, κβάντα
- Bohr, κβαντική θεωρία του ατόμου

Οι ιδέες του **Δαρβίνου** για την ιστορία του έμβιου όντος συνδέουν τη ζωή με την **Εξέλιξη, την Ιστορία και την Κίνηση.**

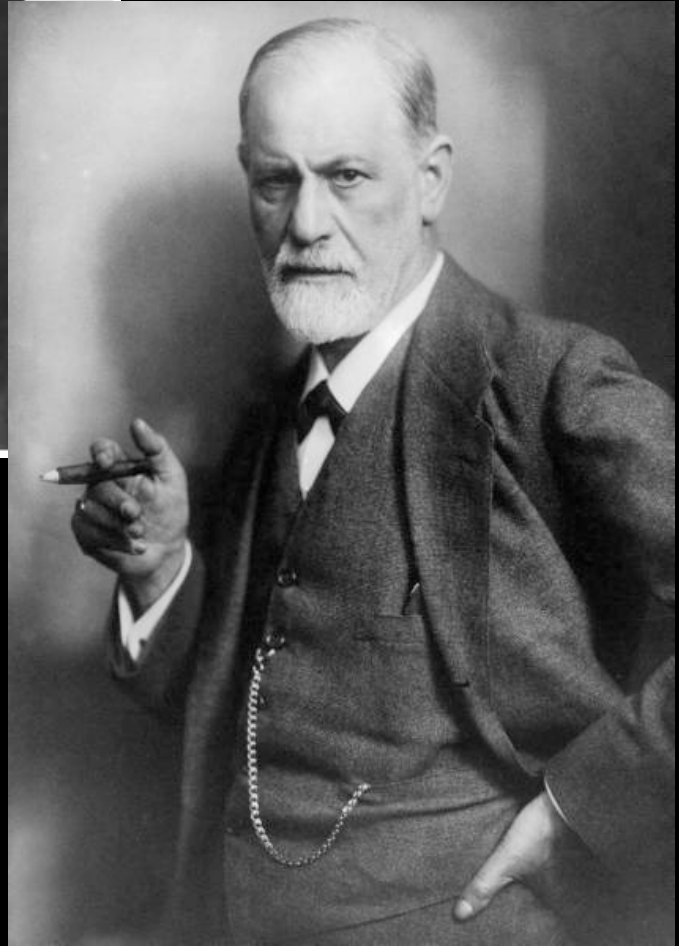
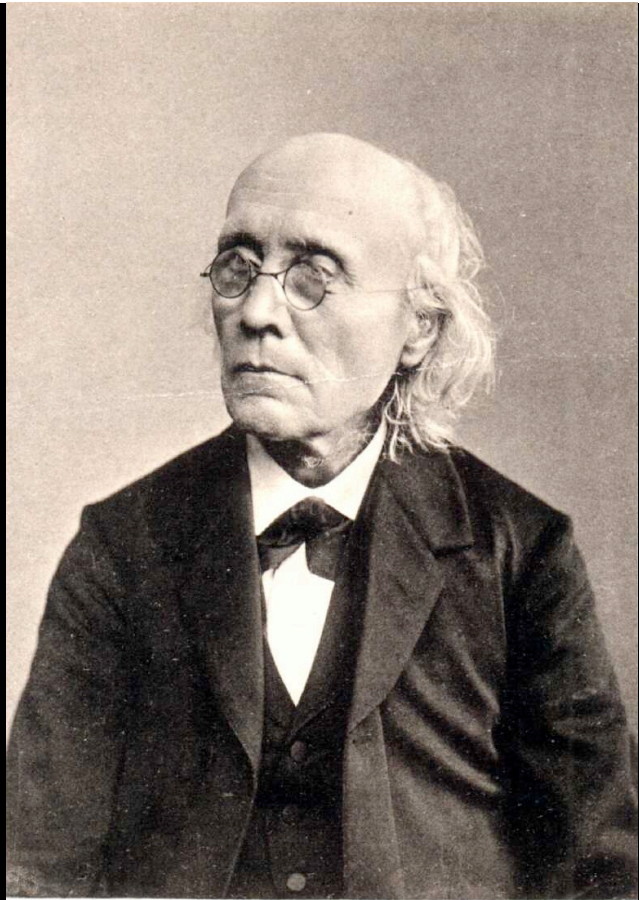
Οι επιστήμες του ανθρώπου

συγκροτούνται και προσπαθούν να αποκτήσουν αντικειμενικές μεθόδους

- Πειραματική ψυχολογία (Fechner, 1860)
- Κοινωνιολογία (Durkheim, 1895)
- Ψυχανάλυση (Freud, 1900)

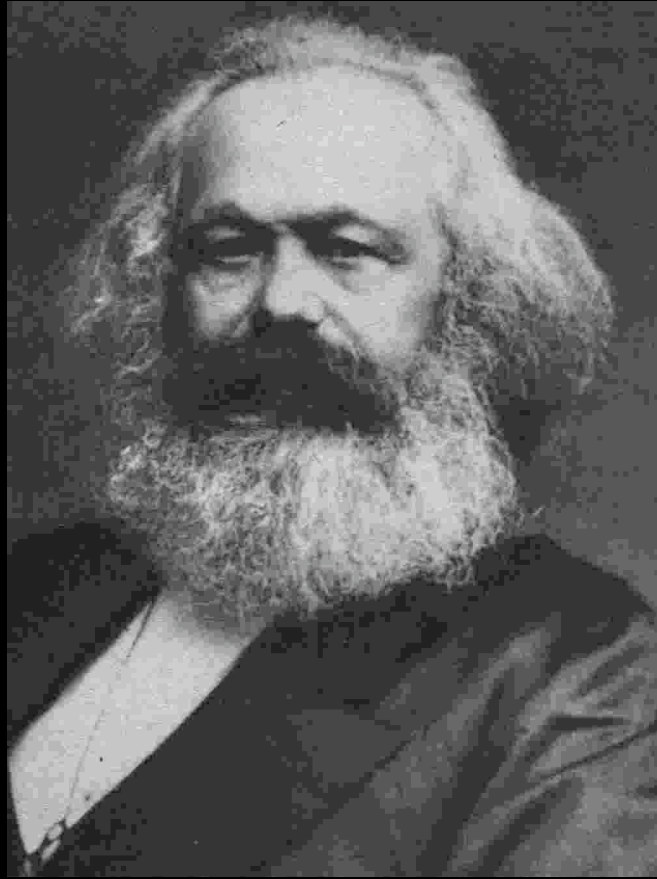
Αρχίζει η σταδιακή αμφισβήτηση του απόλυτου ντετερμινισμού του Laplace.

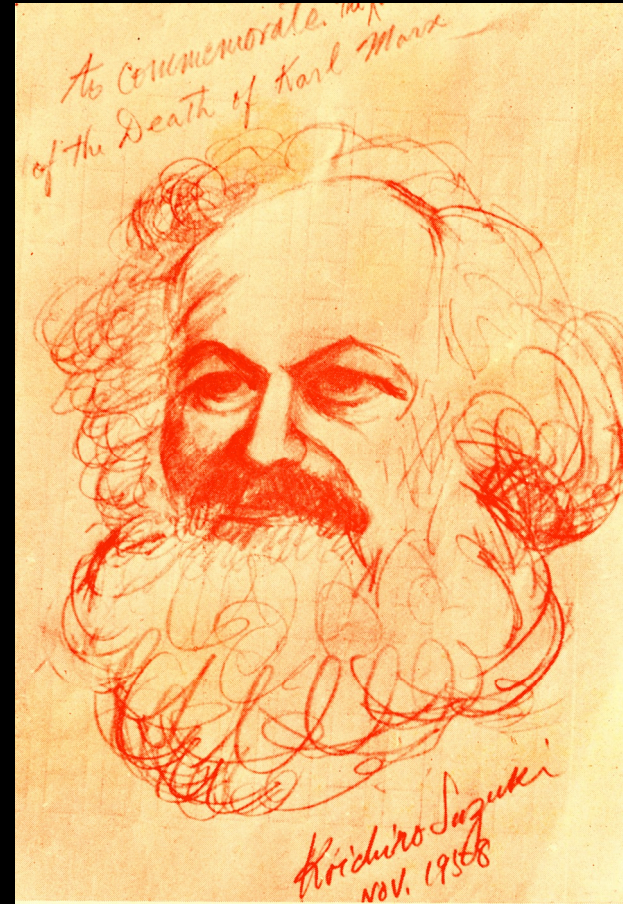

Φιλοσοφία 1850-1950

- Ρομαντισμός
- Μαρξισμός, ιστορικός υλισμός
- νεοκαντιανισμός, ιδεαλισμός
- Nietzsche
- Kierkegaard, υποκειμενισμός
- Boutroux, ενδεχομενικότητα
- Proudhon, αναρχία

Marx

Ο Marx διατύπωσε επιστημονικούς νόμους για την εξέλιξη των κοινωνιών (η ατομική και συλλογική συνείδηση εκπηγάζει από τις υλικές συνθήκες, την παραγωγή και την οικονομία)

Kierkegaard

Ο Kierkegaard δίνει το βάρος στην υπαρξιακή κατάσταση του μεμονωμένου ατόμου (προσωπικές αλήθειες)

Nr. 12 a.

Smiler.

Philosophiske ~~Leet.~~

eller
En Smule Philosophis.
af

L. Tienkgaard.

THE JOURNALS
OF
SØREN
KIERKEGAARD

A SELECTION EDITED
AND TRANSLATED BY
ALEXANDER DRU

OXFORD UNIVERSITY PRESS
LONDON · NEW YORK · TORONTO

1938

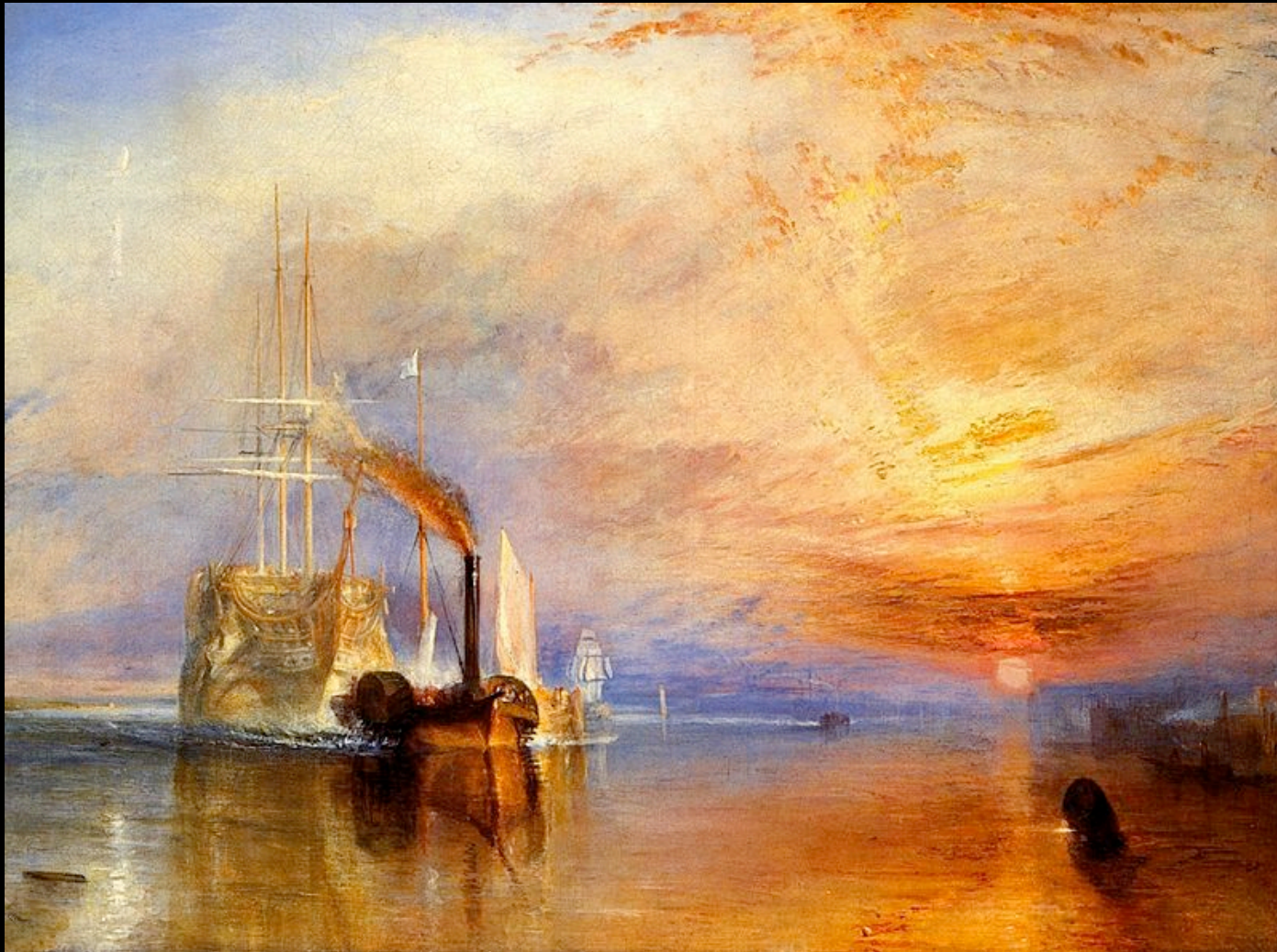

Τέχνες

Η αντίδραση στον αστικό πολιτισμό

- Ρομαντισμός
- Ντανταϊσμός
- Σουρεαλισμός
- Art Nouveau
- Φουτουρισμός
- Κονστρουκτιβισμός
- Κυβισμός

Στον ρομαντισμό κυρίαρχο στοιχείο αποτελεί το συναίσθημα και όχι η λογική. Δίνεται έμφαση στην ελευθερία της φόρμας καθώς και στην πρόκληση ισχυρής συγκίνησης.

Ρομαντισμός - Turner

Goya

LA RÉVOLUTION SURRÉALISTE

IL
FAUT
ARRÊTER À UNE
NOUVELLE DÉCLARATION
DES DROITS DE L'HOMME

MEMBRES

Président : André Breton, P. Eluard, B. Yvette.
Secrétaire : Georges de Chiriac, André Breton,
René Charbonnet,
Yves Allégret.
Membres d'honneur : Maurice Druon, Emmanuel Lévy,
Georges Mathieu, Paul Fourny,
J.-B. Mallarmé, S. B., Max Jacob,
Louis Aragon, Francis Picabia,
Le comité pour la poésie : Pierre Reverdy.

Collaborateurs

Louis Aragon, Philippe Soupault,
Max Morice, Joseph Delteil,
Francis Jeune, etc.
etc.
Illustrateurs : Pierre Max Guy,
Max Jacob, G. de Chiriac, Max Ernst,
André Masson, Paul Péron, Pierre Noelle,
Robert Desnos.

Οι σουρεαλιστές
μιλούν
περιφρονητικά για
την επιστήμη και
την τεχνική,
εναντιώνονται στις
μορφές
ορθολογικότητας
και στον αστικό
τρόπο σκέψης

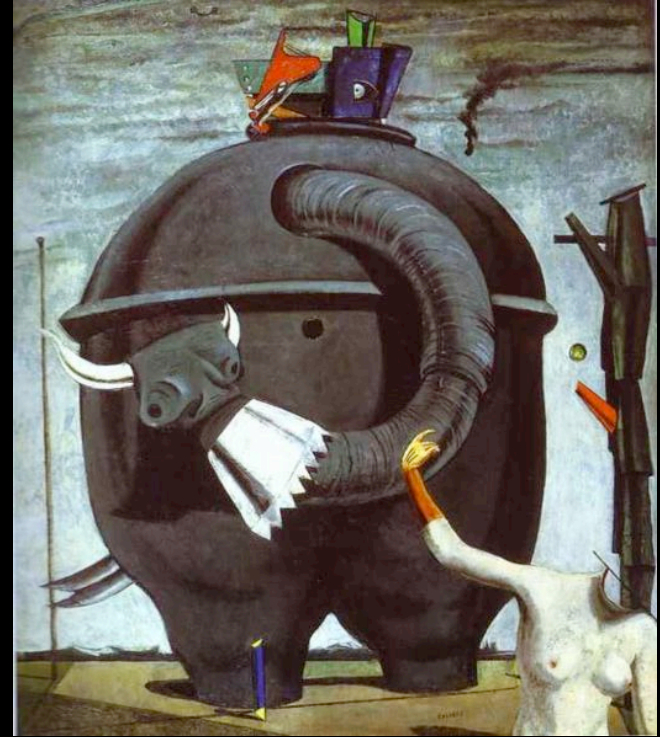

Ceci n'est pas une pipe.

BOITE ALERTE

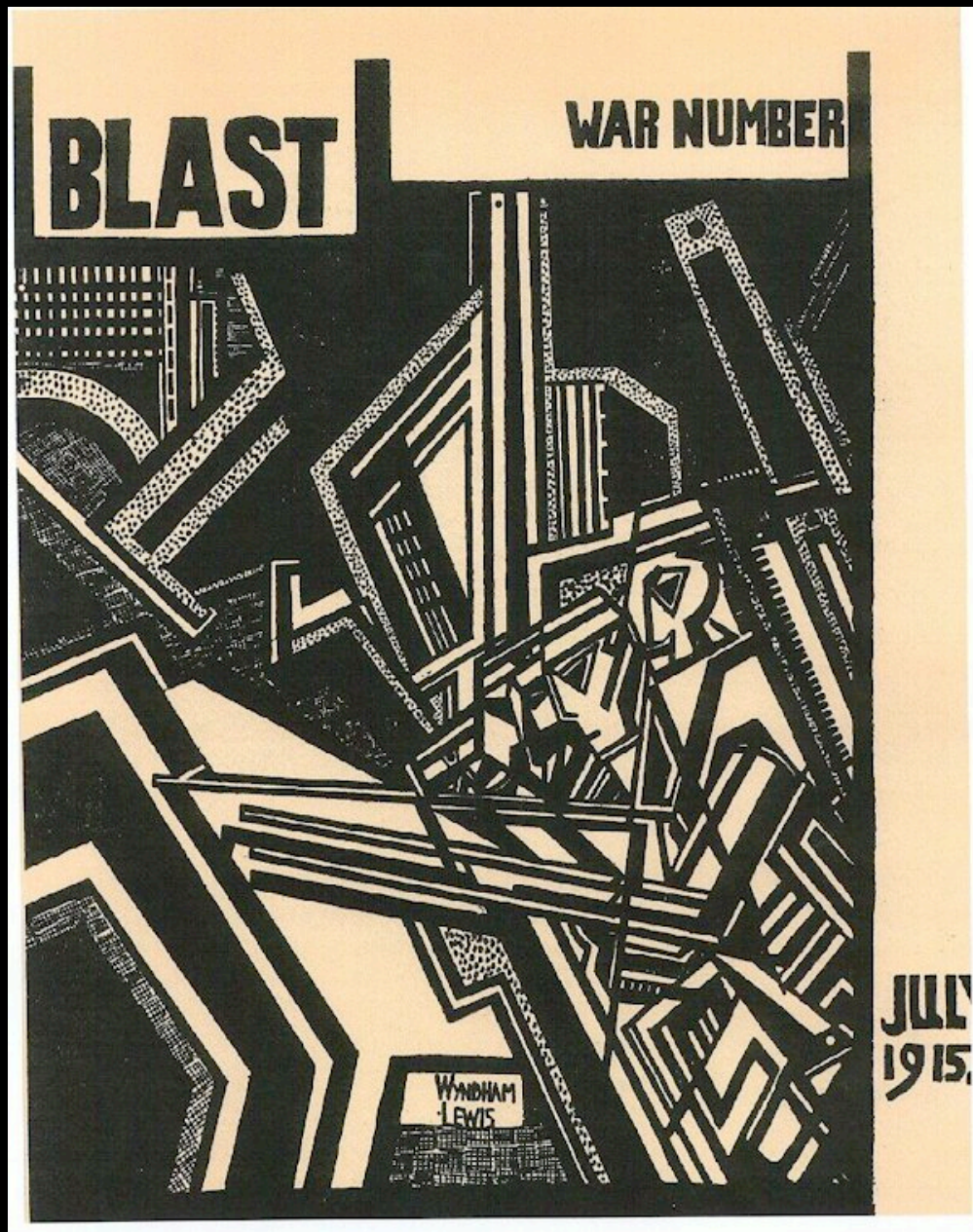
MISSIVES LASCIVES

Max Ernst

Οι φουτουριστές
ενθουσιάζονται με
το ψυχρό
επιστημονικό
πνεύμα και την
ορμή της
σύγχρονης
τεχνικής

ХОЧЕШЬ? ВСТУПИ

1. ХОЧЕШЬ ПОБОРОТЬ ХОЛЮД?

2. ХОЧЕШЬ ПОБОРОТЬ ГОЛУД?

3. ХОЧЕШЬ ЕСТЬ?

4. ХОЧЕШЬ ПИТЬ?

СПЕШИ В УДАРНУЮ ГРУППУ
ОБРАЗЦОВАГО ТРУДА ВСТУПИТЬ.

МАРКИМОРЫ. РИСТА. В. В. 2

конструктивизμός

Baudelaire

Μποέμ, δανδής